

HOOFDSTUK 6 ONDERHOUD VAN FIETSVOORZIENINGEN

6.1 INSPECTIE EN HERSTELLINGEN

Probleemstelling

De aanleg van kwalitatieve fietsvoorzieningen is een uitdaging voor lokale en hogere overheden; het op peil houden van dit kwaliteitsniveau is echter een nog veel grotere uitdaging. Wanneer bijvoorbeeld het comfortniveau van reeds aangelegde fietspaden te wensen overlaat door beschadiging van het wegdek zal de aantrekkelijkheid en veiligheid hieronder leiden met een mogelijke daling van het fietsgebruik tot gevolg.

Het organiseren van een efficiënt onderhoud van de fietsvoorzieningen vereist echter de inschakeling van voldoende personeel, de afstemming van infrastructuurprogramma's tussen de verschillende wegbeheerders en het zeer snel uitvoeren van herstellingswerken.

Om de doelstelling van een comfortabel en veilig fietsgebruik via de gerealiseerde fietsvoorzieningen op lange termijn te laten doorwerken is het onderhoud van fietsvoorzieningen een cruciale schakel in de kwaliteitsketen van fietsvoorzieningen.

Uitgangspunten

Het uitgangspunt van de wegbeheerder moet gebaseerd zijn op het principe dat de fietser 'vertroefd' moet worden. Dit wil zeggen dat het aangeboden comfortniveau hoogstaand moet zijn en hoogstaand moet blijven. Praktisch gezien dient er aan de volgende uitgangspunten voldaan te zijn:

- Systematische controle van de fietsvoorzieningen mét de fiets (3 tot 4 maal per jaar); daarbij gaat de nodige aandacht naar verzakkingen in het wegdek, waterplassen, overgroeiingen, overhangende takken...
- Opbouw van een inventaris van fietsvoorzieningen waaraan een onderhoudsprogramma gekoppeld wordt;
- Voorzien van een meldpunt per regio (district, provincie) opdat de gebruikers infrastructuurproblemen kunnen doorgeven;
- Geregeld overleg met georganiseerde gebruikersgroepen (Fietzersbond);
- Beschikbaarheid van een onderhoudsploeg per regio die herstellingen op zeer korte termijn kan uitvoeren.
- Controle op verzakkingen e.d. ca. 6 maanden na de werken.

Foto 6.1 Aanleg en onderhoud fietspaden

6.2 ONDERHOUD VAN DE WEGKANT

Probleemstelling

Voor fietsers is het onderhoud van bermen noodzakelijk vanuit veiligheidsoverwegingen en aantrekkelijkheid van de routes. Wanneer een onderhoud van de bermen uitblijft zullen, met name bij de ruigere vegetatievormen (bomen, struiken), gevaarlijke situaties met overhangende takken, losliggende bladeren en takken ontstaan. Anderzijds mag het onderhoud geen belasting op het milieu vormen.

Bermen zijn ook groene linten in het landschap waarlangs planten en dieren zich in het landschap kunnen verspreiden. Zij spelen een rol in de ecologische ontsnippering. Het onderhoud moet daarom gebeuren binnen de regels van het bermbesluit (zie verder). Een natuurgericht bermbeheersplan kan van deze regels afwijken om zo het onderhoud af te stemmen op de situatie ter plekke.

Uitgangspunten

De aanleg en het onderhoud van bermen langs fietspaden dient te gebeuren volgens de principes van de natuurtechnische milieubouw. Voor principes, voorschriften, voorbeelden enz. kan verwezen worden naar het *Vademecum Natuurtechniek – Inrichting en beheer van wegen* van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap LIN 1996. De belangrijkste uitgangspunten ervan worden in dit vademecum weergegeven:

1. Bevoordeel een zo groot mogelijk aantal soorten.
2. Pas de werken aan de verschillende plaatselijke situaties aan.
3. Voer een continu beheer, zodat zich een stabiele biotoop kan ontwikkelen.
4. Schep variatie in de vegetatiestructuur.
5. Voer enkel noodzakelijke ingrepen uit om uw doelstellingen te bereiken.
6. Deel uw beheer op in verschillende zones.
7. Gebruik aangepaste, goed afgestemde machines.
8. Voorkom bodembeschadigingen en verdichting, branden en gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen.
9. Bemesting is in de regel niet nodig

6.2.1 Bermbesluit

Bij het onderhoud van grazige bermen is de toepassing van het zgn. bermbesluit (27.06.1984-B.S. 02.10.1984) en de omzendbrief OW/98/3 zeer belangrijk.

De toepassing ervan geldt in specifieke gebieden. Alle verhardingen, alle open drains en de bermen in de stedelijke gebieden vallen niet onder de bepalingen van het bermbesluit.

Op alle andere plaatsen waarop het besluit van toepassing is geldt:

- niet maaien voor 15 juni. Een vroegere beperkte maaibeurt langs de rand van de verharding is toegelaten in functie van de veiligheid. Deze zogenaamde veiligheidsmaaibeurt wil de belijning, het straatmeubilair, enz. vrijhouden. Ze is ter breedte van een maaibalk (maximum 1m 25, liefst

smaller). De veiligheidsmaaibeurt op gewestwegen gebeurt tussen 15 april en 1 juni. Desnoods kan deze veiligheidsmaaibeurt herhaald worden;

- een tweede (algemene maaibeurt) mag slechts na 15 september gebeuren;
- alle afgemaaid gras, van welke maaibeurt ook, dient binnen de 10 dagen verwijderd te worden;
- het gebruik van alle herbiciden is overal en altijd verboden.

Door het opstellen van bermbeheersplannen, goed te keuren door de Minister, kan van deze bepalingen afgeweken worden.

Foto 6.2 Rijke zomerbloei als resultaat van niet maaien voor eind juli.

6.2.2

Opstellen van bermbeheersplannen

Een bermbeheersplan bevat een jaarplanning én een meerjarenplanning waarin zowel de beheerswerken per periode van het jaar worden omschreven als de ingrepen die eenmalig of gespreid over meerdere jaren nodig zijn. Een bermbeheersplan dient om het onderhoud specifiek af te stemmen op de situatie ter plekke.

Inventaris van fauna en flora

De basis van een bermbeheersplan is een inventaris van de aanwezige fauna en flora. Op basis van deze inventaris wordt een beheersplan opgesteld waarin een specifieke vegetatiegroei wordt nagestreefd. De maaifrequentie en het maaitijdstip zijn afhankelijk van de aanwezige vegetatie en van het gewenst eindstadium en vormen samen het maaischema.

Een natuurtechnische uitgevoerd maaibeheer kan leiden tot het geleidelijk verarmen van de bodem en het verhogen van de soortenrijkdom van zowel planten al dieren. Op die manier kan de aanwezigheid van sommige hinderlijke plantensoorten (vb. brandnetels) eveneens teruggedrongen worden. Dit bereikt men door het maaisel na elke maaibeurt af te voeren.

Technische mogelijkheden voor het beheer

Afhankelijk van het type vegetatie zijn andere beheerstechnieken aangewezen. De mogelijkheden en eventuele knelpunten voor de toepassing van deze technieken worden ook nagegaan in het

bermbeheersplan. Het bermbeheersplan geeft ook de type machines en de inzet van personeel aan.

Onderstaande tabel geeft verschillende vegetatievormen met de mogelijke beheerstechnieken. Voor een gedetailleerde beschrijving van elke techniek verwijzen we naar het *Vademecum Natuurtechniek - LIN 1996*. Hieronder wordt kort ingegaan op aandachtspunten met betrekking tot de fietspaden.

VEGETATIEVORM	BEHEERSTECHNIEK
Grasvegetatie	Begrazen, maaien, afschrappen
Ruigtevegetatie (hoogopschietende begroeiingen met meerjarige kruiden)	Maaien, afschrappen
Houtachtige vegetatie	Shoeien, dunnen, verhakselen

Begrazen

- Begrazen impliceert het kort houden van de vegetatie door allerlei zoogdieren (meestal schapen) en is natuurtechnisch enkel verantwoord wanneer het extensief gebeurt.
- Omwille van de hinder die fietsers zullen ondervinden ten gevolge van bijvoorbeeld een kudde grazende schapen wordt begrazing langs fietspaden enkel toegestaan wanneer de verkeersveiligheid gegarandeerd is door de begeleiding van de kudde door een herder.

Foto 6.3 Begrazing door schapen

Maaien

- Maaien behelst het afsnijden van de bovengrondse vegetatie.
- Het aanwezige wegmeubilair hindert vaak een vlot maaibeheer. Maaien tot vlak tegen de paaltjes is niet mogelijk waardoor het wegmeubilair minder goed zichtbaar wordt. Maaien met een bosmaaier biedt hier een oplossing (arbeidsintensief). Een alternatief is het aanbrengen van een bodemplaat in gerecycleerd plastic of in beton rond de paaltjes waardoor de vegetatie geen kans krijgt om daar te ontwikkelen.
- Het maaien kan gebeuren met verschillende types maaimachines. Onderstaande tabel geeft een evaluatie van deze types:

Kenmerken	Maaibalk	Cirkelmaaier	Slagmaaier	Klepelmaaier	Cilindermaaier	Bosmaaier
-----------	----------	--------------	------------	--------------	----------------	-----------

Vegetatietype waarvoor geschikt	hoge, grazige	middelhoge, grazige	alle	alle	lage, grazige	hoge, grazige en ruigte
Verstoring van fauna en flora	gering	redelijk	gering	sterk	redelijk	gering
Regeling maai-hoogte	zeer nauwkeurig	nauwkeurig	nauwkeurig	vrij moeilijk	nauwkeurig	moeilijk
Combineerbaar met opzuiginstallatie	Ja	ja	ja	ja	nee	nee
Verwerkingsmogelijkheden maaisel	veevoeder, composteren	veevoeder, composteren	veevoeder, composteren	composteren na vermenging met ruwer materiaal	composteren na vermenging met ruwer materiaal	veevoeder, composteren

Evaluatie van maaimachines – Vademecum Natuurtechniek – LIN 1996

Foto 6. 4 Cirkelmaaier met opzuiginstallatie

Afschrappen

- Wegbermen hogen per jaar ongeveer 1 cm op door het inwaaien van allerlei stofdeeltjes. Die partikels zijn bijvoorbeeld afkomstig van losse vrachtwagenladingen. Als hierdoor de afwatering van de weg belemmerd wordt, is het noodzakelijk om de bovenste bodemlaag van de berm vlak naast de verharding af te schrapen. Hierbij wordt de vegetatie samen met de bovenste laag van de bodem weggehaald.
- Afschrappen is eveneens een goede beheersmaatregel. Door het verwijderen van voedselrijke bodemlagen ontwikkelt zich geleidelijk aan een meer soortenrijke vegetatie en het kan ook een efficiënte methode zijn om niet gewenste, dominante plantensoorten zoals brandnetels en/of distels te bestrijden.

Snoeien, dunnen

- Een bermbeheersplan bevat ook de beschrijving van het onderhoud van de **houtige vegetatie**. Het is belangrijk een overzicht te hebben over zowel de jaarlijkse ingrepen als de omloopcyclus voor de grotere ingrepen (vb. om de zes jaar te groot geworden bomen verwijderen).

6.3

VERWIJDEREN VAN VEGETATIES OP VERHARDINGEN

Probleemstelling

Te zwakke of te dunne onderfunderingen veroorzaken vaak verzakkingen waarin gronddeeltjes zich ophopen en zaden zich ontwikkelen. Hetzelfde fenomeen treedt op bij ongelijk aangelegde verhardingen en in voegen.

Gezien deze begroeiing op verhardingen soms de verkeersveiligheid in het gedrang brengt, bestaat het beheer meestal uit het verwijderen van deze vegetatie. Hierbij is het gebruik van herbiciden nooit een natuurtechnische oplossing.

Uitgangspunten

Het verwijderen van vegetaties op verhardingen dient te gebeuren volgens de principes van de natuurtechnische milieubouw. Voor principes, voorschriften, voorbeelden enz. wordt verwezen naar het *Vademecum Natuurtechniek – Inrichting en beheer van wegen* van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap LIN 1996.

De belangrijkste toepassingstechnieken met betrekking tot fietspaden worden hieronder weergegeven:

Handmatige verwijdering

- arbeidsintensief maar de meest natuurtechnische oplossing;
- normaal gezien minstens drie maal per jaar.

Thermische verwijdering

- bij thermische verwijdering worden de planten verwarmd zodat de celwanden openbarsten waardoor de plant verwelkt en ten slotte afsterft. Het is dus niet de bedoeling om de vegetatie af te branden;
- een voordeel van deze methode is dat de op de verharding liggende zaden mee worden vernietigd;
- afgestorven vegetatie blijft achter op de verharding en een mechanische of handmatige verwijdering van de plantenresten blijft noodzakelijk;
- aanwezig straatmeubilair bemoeilijkt de thermische verwijdering.

Foto 6.5 Thermische verwijdering. Vademecum Natuurtechniek – LIN 1996

Mechanische verwijdering

- de begroeiing wordt door ronddraaiende borstels van de verharding geveegd;
- naast plantenresten worden tegelijkertijd andere resten zoals gronddeeltjes en zwerfvuil verwijderd. De wortels blijven echter zitten zodat de behandeling regelmatig herhaald moet worden;
- aanwezig straatmeubilair bemoeilijkt de thermische verwijdering

Foto 6.6 Met borstels wordt de vegetatie van de Verharding weggeveegd. Vademecum Natuurtechniek – LIN 1996

6.4 ZWERFVUIL

Probleemstelling

Naast het onderhoud met betrekking tot de vegetatie is de aanwezigheid van zwerfvuil een doorn in het oog voor menig weggebruiker en specifiek naar de fietsers kan dit zelfs tot gevaarlijke situaties leiden: lekke banden, valpartijen, verstopte riolen zodat water blijft staan...

Zwerfvuil bemoeilijkt eveneens het onderhoud van de wegbermen. Na het maaien kan het groen niet als veevoeder dienen en kan dit niet worden gecomposteerd. Maaimachines kunnen er zelfs defect door raken.

De organisatie van het afvalbeheer langs de bermen loopt wel eens spaak omwille van de versnippering van verschillende wegbeheerders op sommige fietstrajecten. Het ruimen van zwerfvuil, leegmaken van vuilnisbakken, blikvangers, enz. vereist dus een afstemming en coördinatie tussen de verschillende wegbeheerders.

Foto 6.7 Zwerfvuil

Uitgangspunten

Er moet gestreefd worden naar perfect zuivere wegen, bermen en taluds.

De wegbeheerder dient hiervoor de verantwoordelijkheid te nemen door:

- het voorzien van vuilnisbakken, blikvangers op afvalgevoelige plaatsen;
- het organiseren van de afvalophaling en het onderhoud van de wegwijk door het opstellen van een **afvalbeheersplan** waarin de taakverdeling per wegbeheerder en per regio wordt vastgelegd;
- het sensibiliseren van de weggebruikers zodat deze eveneens hun verantwoordelijkheid opnemen.

Aandachtspunt:

**Module 6 betreffende
HET BEVORDEREN VAN DE NETHEID OP DE GEWESTWEGEN VAN DE
MOBILITEITSCONVENANT**

In het kader van de mobiliteitsconvenant kan de lokale overheid een verbintenis afsluiten met het Vlaamse Gewest waarin het onderhoud langs de gewestwegen door de lokale overheid wordt uitgevoerd. Hiervoor geeft het Vlaamse Gewest een financiële tegemoetkoming.

Dit onderhoud omvat minstens:

- het maaien en het normale onderhoud van de bermen en de taluds, overeenkomstig het besluit van 27 juni 1984 houdende publiekrechtelijke rechtspersonen, alsook, voor zover dat nodig is, de veiligheidsmaaibeurten tussen 15 april en 15 juni over een breedte van maximum 1,25 meter naast de verharde onderdelen van de weg, en de onmiddellijke verwijdering van de maaispecie;
- het onderhoud van de beplantingen;
- het onderhoud van de bomen;
- het verwijderen van het zwerfvuil;
- het net houden van de niet-inwendig verlichte bebakening, met uitsluiting van de vervanging door ouderdom of beschadiging.

6.5 WINTERDIENST

Probleemstelling

De gladheidsbestrijding van fietspaden blijkt veelal pas plaats te vinden nadat de rijbanen zijn geveegd of gestrooid. Zelfs komt het, met name bij smalle tussenbermen en aanliggende fietspaden, voor dat daarbij de fietspaden in eerste instantie nog slechter berijdbaar worden, omdat de geveegde sneeuw gedeeltelijk op het fietspad terecht komt.

Naast sneeuw en ijsel zijn afgevallen bladeren geregeld oorzaak van fietsongevallen.

De gladheidsbestrijding van het wegennet is in de eerste plaats geconcentreerd op de vlotte afwikkeling van het gemotoriseerd verkeer. Vanuit het basisuitgangspunt van een gelijkmatige behandeling van de fietsgebruiker dient de gladheidsbestrijding verruimd te worden naar de fietsers en in sommige gevallen specifiek afgestemd te worden op fietsers (b.v. losse bladeren).

Foto 6.8 Losliggende bladeren in de herfst - Tervuren

Uitgangspunten

Ook in de herfst en in de winter moet de fietsinfrastructuur een gelijkwaardig comfortniveau bieden aan de fietser. Onafhankelijk van weersomstandigheden moet het veiligheidsniveau van de fietser behouden blijven.

Praktisch dient daarom rekening gehouden met volgende uitgangspunten:

- in onderhoudsbestekken met betrekking tot gladheidsbestrijding moet het ruimen van fietspaden specifiek opgenomen worden; het kan niet dat sneeuw die op rijbanen geruimd wordt, opgesteld wordt op fietspaden;
- sneeuwruimen geniet de voorkeur boven zout strooien;
- geruimde sneeuw van de rijbaan mag niet op het fietspad gegooid worden;
- wegbeheerders en/of aannemers dienen te beschikken over het nodige materieel dat eveneens inzetbaar is op vrijliggende fietspaden;
- onderhoudscontracten dienen niet te slaan op een periode in het jaar maar op een resultaatverbintenis van een minimumcomfort gedurende gans het jaar door.

HOOP 19

HOOP 19 is een project van het Vlaamse Gewest om het herstel en onderhoud van de Vlaamse wegen te versnellen. HOOP staat voor Homogene Organisatie en Ontwikkelingsplannen en behandelt ook het herstel en onderhoud van fietspaden.

Het sneeuw en ijsvrij houden van de fietspaden is ook voorzien. De aanliggende fietspaden worden samen met de rijwegen behandeld. Voor de vrijliggende fietspaden worden aparte contracten uitgeschreven, aangezien hiervoor specifiek (kleiner) materieel moet worden ingezet.

Evenwel is er een wisselwerking tussen het effect van onderhoud in winterse omstandigheden en de intensiteit waarmee het fietspad wordt gebruikt. Voor een maximaal rendement van het gestrooide zout moet dit zout door het fietsverkeer verspreid worden.

Foto 6.10 Sneeuwrij maken van fietspaden – Gent

<u>HOOFDSTUK 6</u>	
<u>ONDERHOUD VAN FIETSVOORZIENINGEN</u>	1
<u>6.1 Inspectie en herstellingen</u>	1
<u>6.2 Onderhoud van de wegkant</u>	2
<u>6.2.1 Bermbesluit</u>	2
<u>6.2.2 Opstellen van bermbeheersplannen</u>	3
<u>6.3 Verwijderen van vegetaties op verhardingen</u>	6
<u>6.4 Zwerfvuil</u>	8
<u>6.5 Winterdienst</u>	10